

Jiřina Kešnerová

**Mým Javorníkem
od domu k domu**

2016

Jiřina Kešnerová

**Mým Javorníkem
od domu k domu**

Praha 2016

© Jiřina Kešnerová
Útulná 22, 108 00 Praha 10
jirkesnerova@seznam.cz

grafické zpracování Hana Třísková-Kešnerová
Skřivanská 4, 108 00 Praha 10
triskova@orient.cas.cz

Praha, Malešice 2016

O B S A H

ÚVODEM KE VZPOMÍNKÁM

JAVORNÍK.....	1
---------------	---

OD DOMU K DOMU

velké usedlosti.....	2
střední část vesnice.....	8
hospoda.....	28
Zednická čtvrť.....	29
škola.....	34
pomníček padlým.....	38
kopec Horka.....	38
část vesnice zvaná Horka.....	41

ABECEDNÍ REJSTRÍK.....	51
------------------------	----

Na pochůzce Javorníkem s dcerou Hankou
(12. října 2014)

Úvodem ke vzpomínkám

Kroniky obce Javorník se ujala dobrovolně (jak sama píše) paní Anna Sluková, zvaná Caforčice, manželka dlouholetého starosty obce. Zachycuje údobí od roku 1925, její poslední zápis je z roku 1972. Jenom během let 1958-1962 psal kroniku pan Václav Paclt, který zastával od roku 1958 až do roku 1962 funkci předsedy národního výboru. Anna Sluková psala tedy místní kroniku plných 47 let. Oběma těmto obětavým kronikářům náleží vřelý dík všech obyvatel obce, kteří se jejich zásluhou mohou seznámit s lidmi a ději minulých dob.

Nás, kteří si ještě mnohé popisované události i jejich postavy pamatujeme, ještě pár je, ale ne mnoho. Většinou jsme víc než sedmdesátiletí (mně je již 84 let). Každoročně se coby rodáci obce Javorník scházíme. Nyní, už i s mladší generací, nás bývá při těchto setkáních asi čtyřicet. Někteří z nás se rozhodli zaznamenat vzpomínky na naši malou obec a její někdejší podobu, aby vše zůstalo zachováno pro paměť příštích generací.

Po notné časové proluce třiceti let tedy navazuji na zápisy kronikářů. Jmenuji se Jiřina Kešnerová, rozená jsem Kotková (z domku od Martinů, č. p. 11). Narodila jsem se v roce 1932 a moje vzpomínky tedy zachycují období od mých asi šesti do dvaceti let, kdy jsem z domova odešla (tj. do roku 1952). Dalšími pamětníky, kteří se zabývají historií Javorníka, spolupracovali se mnou a pomáhali mi, jsou:

Stanislav Eisenbarth

- Pořádání a třídění historických fotografií a různé korespondence dochované po rodičích a prarodičích
- Sepsání dokumentu o javornické škole a o hasičském sjezdu

Arnošt Drapák

- Zpracovávání rodokmenů obyvatel Javorníka
- Pořízení fotografií všech domů obce (některé fotografie v tomto svazečku jsem pořídila později já s dcerou)

Josef Vaner

- Sepsal knihu vzpomínek na dětství prožité v Javorníku

Mojí snahou je pak zapsat, jaká byla naše malá obec a její obyvatelé v době mého dětství, tak jak je mám uchovány ve své paměti.

JAVORNÍK

Moje dětství a mládí do dvaceti let je neodmyslitelně svázáno s Javorníkem. Ta vesnička pod hřebenem ještědského pohoří si do dnešní doby zachovala svůj půvab, i když její podoba za mého dětství, jak to tak bývá, byla dozajista malebnější.

Vesnice, střežená pásmem ještědského hřebene a především nevysokým kopcem Horka, se rozkládá při silnici vedoucí z Českého Dubu přes Světlou do Liberce. Jejím středem protéká potok pramenící pod Pláněmi. Ves má tři části. Za potokem, vpravo od cesty vedoucí středem vesnice, byly usedlosti těch největších sedláků. Jejich pole se táhla od obytných domů a stodol až k úpatí hor a ke kopci zvanému Kamenný. Podél potoka pak byly usedlosti chalupníků a domkářů. A třetí, nejnovější část vsi, oddělená od té spodní silnicí, se už nacházela na rovině. Říkalo se jí Zednická čtvrť. Tyhle domky byly nejmladší a vyrostly v místech, kde kdysi stával rozlehlý panský dvůr.

Naše putování Javorníkem začneme na nejvyšším bodě vesnice u nejstarší chalupy – u Caforků. Odtud půjdeme strmou cestou dolů kolem zvoničky a největších usedlostí až na můstek ke kříži. Pak projdeme středem vesnice, rozkládajícím se okolo potoka. Odtud vyjdeme Hruštičkami

k hospodě a podíváme se do Zednické čtvrti. Poté nahlédneme do školy a vystoupáme na kopec Horka. Po návratu dolů zajdeme po silnici směrem k Světlé, do části vesnice zvané také Horka. Za posledním domkem už hraničí Javorník s Jiříčkovem. Odtud půjdeme zpět na druhý konec vesnice a dojdeme na Štrausův kopeček. Tam, s pohledem na Ještěd a vesnici Světlou rozkládající se na jeho úbočí, naši pouť ukončíme.

VELKÉ USEDLOSTI

Slukovi (řečení Caforkovi)

dům číslo 1

Nahoře na kopečku nad vsí bydleli Slukovi. Pokud byste se ale poptávali, kde bydlí Slukovi, nikdo by vám nedal patřičnou odpověď. Místo u Sluků se tady totiž říkalo u Caforků. A to už každý okamžitě věděl, na koho se ptáte. Většina domů totiž měla v Podještědí takzvané příslípky, jinak taky přezdívky. To proto, že se v tomhle kraji často vyskytovalo několik příjmení. Nejčastěji opakovaná jména byla Pavlovi, Slukovi, Jáčovi... V Javorníku a na Proseči to byli ještě Kotkovi.

Slukova (Caforkova) chalupa – dům číslo 1 – byla hodně stará. Caforkovi měli ve vsi významné postavení. Po několik generací odtud pocházeli místní starostové. „Stará Caforčice“, tu jsem ještě dobře znala, byla spřízněna s rodem Petra Mužáka, manžela Karoliny Světlé. Byla to chytrá paní. Zajímala se o veřejné dění, kulturu a především velmi dlouho psala dobře a s přehledem místní kroniku, jak už bylo řečeno.

Škodovi

dům číslo 2

Hned vedle Caforkových byl Škodův statek (na našem obrázku je to to bílé stavení vpravo). Byl a stále ještě je to docela vzosný dům. Má velkou obytnou část, velké stáje, a za rozlehlým dvorem je úctyhodná stodola.

Tenhle statek byl vždycky nápadně světlý, myslím, že býval růžový. Kolem zahrádky rostlo psí víno. V létě zelené, na podzim hýřilo všemi barvami. Pan Škoda, jinak Otík Škodů, nepůsobil vůbec jako sedlák. Byl to vysoký štíhlý muž vzezření spíš intelektuálního. Už v dětství se mu po několika následujících ušních zánětech výrazně pokazila schopnost slyšení, a tak hledal uspokojení v četbě. Byl to inteligentní pán, se kterým bylo příjemné pohovořit. Škodův starší syn Karel byl o rok starší než já (narodil se v roce 1931). V době dětských her platil za kápo klukovské společnosti. Pohyblivý, bystrý, bravurně ovládal své dětské kolo. O jeho rychlých nohách při honičce za míčem na hřišti za školou ani nemluvě. Na dalšího bratra Luboše si vůbec nevzpomínám. Asi proto, že byl o hodně let mladší než Karel a do naší dětské společnosti se už nezařadil.

Pole a louky těchto dvou statků, Slukova a Škodova, se táhly směrem k Jiříčkovu. Říkalo se tam Na Chlumech. Před Božím tělem jsme tam my, holčičky, chodily trhat takové bělorůžové kyticíky, říkalo se jim kočičí pacičky. Pletly jsme z nich věnečky, které pan farář při slavnosti Božího těla posvětil.

Jáčovi (řečení Mikusovi)

dům číslo 3

Pod statkem Škodovým, za zvonicí, byla chalupa Jáčova. Tam se říkalo u Mikusů. Za našeho dětství to ještě bývalo krásné roubené stavení, které je

zachyceno na fotografii. Prý tam za starých časů bývala českobratrská modlitebna. Nic už ale z toho rázovitého domu nezbylo. Stojí tam dům nový. Škoda toho krásného stavení... Jáčovi měli dceru Libušku a syna Bohouška. Podle toho, jak hezky říkali svým dětem až do dospělosti, je patrné, že to byli hodní lidé. Bohoušek zemřel na souchotiny ještě jako mladý hoch.

Před Mikusovým stavením stála a stále ještě stojí pod mohutnými kaštany malá zvonice. Co vím, zvon tam nikdy nebyl, zato tam byla schovaná hasičská stříkačka. Ten plácek kolem zvonice, to bylo shromaždiště nás, dětí. Tam jsme si hrály na babu a na schovávanou, a taky na odpykávanou. Jedné

hře s míčkem jsme říkali Amerika – Afrika. Tu jsme ale, kluci i holky, hrávali na travnatém plácku o pár metrů níž, blíž k potoku.

Šrýtrovi (řečení Šiškoví)

dům číslo 4

Další statek, oddělený od Mikusovy chalupy jen zahradou, byl největším statkem vesnice. To byli Šrýtrovi. Říkalo se tam u Šišků. Byl to rozlehlý hospodářský komplex obytného domu a hospodářských budov.

I tenhle statek byl výstavný. Nebyl moc starý, byl postaven zřejmě až po roce 1900. Při večerním smrákání bylo ze silnice, z místa, kde se tyčily dva mohutné jilmy, slyšet podupávání koní a bučení hladových krav. Na svém postavení si muži Šrýtrovi hodně zakládali a myslím, že v představenstvu obce či spolku hasičů nesměl nikdy chybět zástupce z tohoto statku.

Pavlovi (řečení Jirkovi)

dům číslo 5

A zase jen přes ovocnou zahradu bylo sousedství dalšího statku. Tady se říkalo u Jirků. Správně to byli Pavlovi.

Jirkova i Šrýtrova pole se táhla od jejich usedlostí až k potoku, kde se říkalo V Zápotočí. Tato pole byla téměř na rovině. Pak ale začíná terén dost prudce stoupat. Pole se táhla dál a končila až na samém úpatí hor. Potok, který protéká Zápotočím, má svůj počátek někde nad osadou Padouchov, v místě, kterému se říkalo Basa. V Zápotočí brzy z jara rostly na mokřinaté louce bledule, první jarní kyticky. Bylo jich tady plno, jako naseto. Pomalu, docela pomaličku a opatrně jsme musely, my děti, ty běloskvoucí kvítky vytahovat ze země. Tomu, kdo nebyl dost opatrný a příliš spěchal, se dlouhý zelený stonek přetrhl – a to nebylo dobře.

Lány polí, které se táhly od vsi až k vrchu Kamenný, na jaře vlály mladou zelení, na prahu léta svítily zlátnoucí pšenicí, žitem nebo ovsem. Po žních se tady popásala stáda krav až do doby, dokud se pluh hospodářův nezakousl do strniště a nepříčinil se o radikální změnu. Nastoupila hnědá, samá hnědá.

Jirkovi, to bylo jedno z hospodářství, kam moje maminka chodívala pomáhat při práci na polích. Z jara při rozhazování hnoje, při jednocení řepy či protrhávání máku, v létě pak při žních. Po skončení žní pak od podzimu někdy až do Vánoc maminka pomáhala při mlácení obilí ve stodole. V tomhle statku jsem nejednou byla přizvána k obědu i já. Výrazná chuť té jejich selské rajské, koprové či křenové omáčky mi nešla dvakrát pod nos.

Tihle velcí hospodáři už měli žací stroje, táhnout je ale museli koně. Krásní, dobře živení hnědáci. Pokud stroj nebyl, museli sekáči kosit obilí kosou. Šlo jich několik v řadě za sebou. Za nimi šly ženské, které posekané obilí odebíraly a povříslem svazovaly do snopků. Pak bylo třeba snopy klasem vzhůru pěkně postavit do panáků. Bylo v nich pět snopků, někdy i víc. Povříslem se panáky v klasech pevně svázaly, aby do nich nepršelo a vítr je nerozcuchal.

Byl to krásný pohled na pole těch slaměných vojáků. Několik dní museli panáky na poli stát a vysychat. Běda, jestliže se čas nevydařil. Když dlouho pršelo a sluníčka se nedostávalo, to bylo zle. Tak se také někdy stalo, že zrno ve snopech začalo klíčit a celá úroda pak byla na vyhození.

Když obilí na polích řádně vyschlo a ztvrdlo, přijel hospodář se žebříňákem. Vůz byl mistrovsky naložen do úctyhodné výšky, nahoru na fůru se vytáhla „pauza“. To bylo takové dobře opracované dlouhé bidlo. Pauzu bylo třeba silným provazem přitáhnout k naložené fůře, a hotovo. Někdy hospodář dovolil dětem, aby si na fůru vylezly a svezly se. Muselo se jet opatrně, přeopatrně, drkotavou cestou domů, ke stodole. Kočí měl v jedné ruce bič, ve druhé šlejfu vozu (to byla brzda). Někdy z kopce, jindy naopak, ale vždycky pomaličku, odvážel vrchovatě naložený žebříňák domů.

Snopky se dovezly až do stodoly, k mlátičce. Tam je čekal další úkon. Za ohlušujícího rámusu a v oblacích prachu se obilí ve stodole mlátilo. To už ale byla zase jiná pohádka. Nastoupila jiná četa pracovníků. Jejich úkolem bylo prohnat snopky mlátičkou a získat zrno žita na chleba, zrno pšenice na buchty a koláče a zrno ovsa pro koně. Snopy přestaly existovat.

Z vymláčené slámy se staly matenice. Teď už bez zrna. Sláma pak posloužila na podestýlání dobytka ve chlévě až do nových žní. Tisíce zlatých zrn se ocitlo v pytlích a jen opravdový silák je mohl vynést někam do podstřeší, na špejchar. Obilí se tady vysypalo na čistě vydrhnutou prkennou podlahu. Zrní se čas od času muselo dřevěnou lopatou obracet až do té doby, než řádně vyschlo a ztvrdlo.

Další osud obilí byl zpečetěn ve mlýně. Mlýnů bylo v kraji plno, na místních potocích. V Domoslavicích, ve Starém Dubě, v Modlibohově, v Bohumilči, v Trávníčku i v Českém Dubě. Ze mlýna si pak hospodář odvážel domů pytle mouky. Pšeničná byla na buchty a na koláče, žitná mouka na chleba, ovesný šrot pro koně a vepříky. Tohle cestování do mlýna se odehrávalo nejčastěji až v zimě, když bylo možné zapřáhnout koně do saní. Sníh jiskřil pod kopyty koní, rolničky cinkaly, všude čisto, bílo.

Pluhařovi (řečení Rozkoucovi)

dům číslo 6

Poslední v téhle řadě chalup a statků byli Pluhařovi. Říkalo se tam u Rozkouců. To bylo a stále ještě je hezké roubené stavení, jak je vidět na obrázku. Bývala v něm původně veliká světnice, jak se říkalo sednice. Mladší hospodáři ale často v takovýchto staveních z prostorné světnice oddělili menší část, jakousi komoru na spaní. A ta krása veliké místnosti s fortelným stolem uprostřed a lavicemi kolem už byla tatam. To postihlo i tenhle Pluhařův dům.

Pluhařovi měli syna Vlášu, byl asi o tři roky starší než já, a starší dceru Věru. Ani Věrka ani Vláša se rodného domu neujali a po válce z vesnice odešli.

STŘEDNÍ ČÁST VESNICE

Chalupy rozkládající se podél potoka ve střední části vsi patřily menším hospodářům. Tyhle usedlosti měly jen asi čtyři hektary polí. Ve chlévě bývaly tak tři čtyři krávy. Pole obdělávaná kravkami dávala tu skromnější, tu lepší obživu. Svá pole měli tito hospodáři porůznu. Někdo V Zápotočí nebo Ve Volšičkách, někdo pod Horkou nebo Na Peci. Hospodáři – majitelé těchto chalup – většinou zvládli obdělávat svoje pole sami, jen se svými rodinami. Do pluhu, rádlu, bran, vozu s krmením či žebříňáku naloženého fůrou obilí zapřahali své kravky.

V úplně malých domcích bydleli domkáři. Nejčastější způsob obživy mužů domkářů v této vsi byla zedničina. Zpravidla neměli buď žádné pole, nebo jen docela malé políčko. A žádné krávy. Byly tu jen slepice, králíci, jedna nebo dvě kozy. Na podzim k tomuhle zvířectvu přibýly ještě husy. Obchod s husami byl v kraji docela běžný. Muži přihnali odněkud z kraje hejno hus. Husám se několikrát za jejich život oškubalo peří, a to se pak za dlouhých zimních večerů dralo (zbavovalo brk). Draní peří bývala docela pěkná společenská činnost, při které se sešly sousedky, nad peřím si zpívaly a vyprávěly všelijaké historky. Husy se před Vánocemi vykrmily a potom se „za kopcem“ v Liberci prodávaly. I my jsme mívali husy. Před Vánocemi se zabýly a oškubaly. Jednu husu jsme snědli sami a ostatní, šiškami z otrub pěkně vykrmené, se odnesly do Liberce.

Obchodování s Libercem byl vůbec významný fenomén pro náš kraj. Myslím tím oblast českých vesnic v této části Podještědí. Byly to Hoření a Dolní Paseky, Hodky, Rozstář, Světlá, Jiříčkov, Javorník, Modlibohov, Sobákov, Starý Dub, Proseč, Domoslavice a Vlčetín. Mnoho rodin, zejména

„na horách“ (tak se říkalo vesnicím blíže k Ještědu) na obchodování s Libercem docela zbohatlo a postavilo si své domky. Ještě jen dodám, že obyvatelům těchto vesnic se říkalo Horáci.

Liberec byl město převážně německé a průmyslové. O ovoce, drůbež a další produkty z našich vesnic tam byl odedávna velký zájem. A tak drobný obchod kvetl. Od jara do jara bylo co prodávat. Máslo, tvaroh, na podzim ovoce a před Vánocemi vykrmené husy a kachny. Zboží se narovnálo do koše (krůsny) a především ženy nosily ty nemalé náklady v koši na zádech „přes kopec“ do Liberce. Říkalo se „do Liberka“... To znamenalo jít pěšky přes Pláně do Hánychova. Tudy chodily ženy i muži se svým břemenem ze všech podještědských vesnic. V Hánychově pěší túra končila. Tam už se sedlo na tramvaj. Moje maminka vzpomínala, že když sloužila jako docela mladá čtrnáctiletá dívka v Hodkách, řekla občas její paní hospodyně: „Žofko, ty máš mladý nohy, pojď mi vynést ten koš aspoň na Pláně.“ A nakonec s ní milá Žofka došla až do Hánychova. Jednou tramvaj v Hánychově vykolejila. Svůj život tam skončila jedna z našich příbuzných, teta Vajsejtlová.

Drobným obchodováním se živil i můj tatínek. Když v době první republiky nebylo snadné sehnat práci, jezdil máslo prodávat až na Jablonecko a také do Varnsdorfu a Rumburku. To máslo bylo takzvaně „pajcované“. Znamená to, že se poctivé máslo od sedláků smíchalo s margarínem, ve formičce se mu dal ten správný seriózní tvar, a pak se máslo úspěšně prodávalo. Tatínek vzpomínal, jak mu jednou ve vlaku do Varnsdorfu pohraniční četníci koš plný másla zabavili. A bylo to. Zničený, nešťastný a příšerně naštvaný se vrátil z téhle nezdařené výpravy domů.

Domek paní Pelantové

dům číslo 9

Nejblíže od stavení Pluhařova, v zákrutu cesty, byl domek Pelantčín. Byl trochu schovaný za vysokým živým plotem.

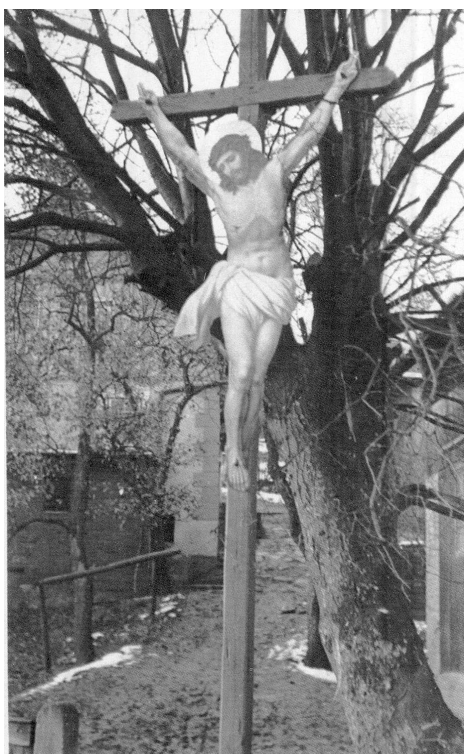
Od domku paní Pelantové se čas od času ozývalo bouchání koberců, a to v Javorníku nebylo vůbec běžné – nikdo jiný ve vsi koberce neměl.

Paní Pelantová byla vdova a její jediná dcera Anda se provdala za Arnošta Drapáka. Arnošt byl jedním ze tří, ne-li čtyř bratří Drapáků z Pasek. Velice nadaných hoší. Arnošt a jeho bratr Jindra vymysleli jakýsi nový chytrý stroj na spojování prken. V libereckém Hanychově si oba bratři vybudovali malou prosperující továrničku, kterou později přestěhovali do Satalic u Prahy.

To bylo po válce, od roku 1945 do roku 1948. Čtyřicátý osmý rok ale učinil jejich podnikání konec. Továrnička byla znárodněna a pan Arnošt Drapák se s rodinou vrátil zpět do Javorníka. Přijal místo řadového dělníka u stroje v českodubské Dubeně. Je to jen malý příklad toho, jak socialistický režim nakládal s lidskými talenty.

Děti Drapákovy, starší Hanička a mladší Arnošt, nezapřou rodiče. Oba mají chytrou hlavu.

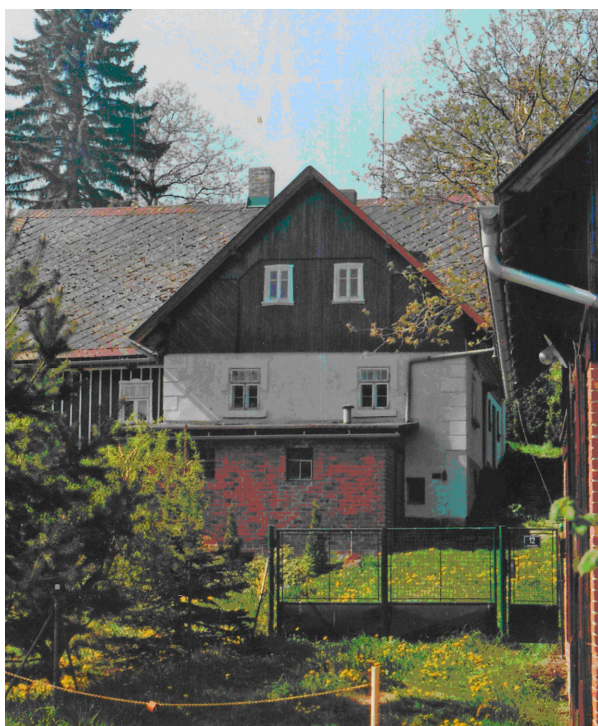
Od domku Pelantčina nás cesta dovede na můstek přes potok. U stodoly Eisenbarthových (Kolomazníkových) tu stával pod lípou vysoký dřevěný kříž s plechovým Kristem. Když jsme v zimě sáňkovali, jezdilo se shora od statku Škodova kolem zvonice a tady, u kříže naše veselá jízda končila.

Někdy během éry socialismu kříž s Kristem zmizel. Standa Eisenbarth nechal udělat podle původní dokumentace kříž nový, který zatím čeká na své umístění.

Od kříže přímo vzhůru k silnici vede pěšinka kolem zápraží „Klempířových“, správně Kolomazníkových. Jejich mladší větví byli Eisenbarthovi.

Bydlel tu klempíř Rozkovec se svou ženou. Jejich dcera Viktorka se provdala za jistého Karlíčka Bártu z Pasek. Milovala ho z celé duše, a on jí umřel. Zůstala holčička Mařenka, hezké, chytré děvčátko. Ovdovělou Viktorii pak provdali za hodného, schopného klempířského tovaryše Františka Kolomazníka, kterého však ona nikdy nemilovala. Kdo jiný by se ale mohl ujmout klempířské dílny? Byl to sňatek z rozumu... Teta Viktóra k nám hodně často chodila na kus řeči, jak se říkalo „dousí“ (rozumí se do vsi). Vzpomínala na své mládí. Jak s Ančkou „ze dvora“ (to ještě dvůr stál) chodily tancovat, jaké měly tenkrát šaty, jaké volánky a kraječky na nich byly a kdo je bral k tanci. A hlavně, co se jí zdálo té noci o Karlíčkovi...

Kolomazníkoví měli krom té klempířské dílny i hospodářství se dvěma kravami. Měli i malý krámk. Prodával se tam ještě cukr v homolích, taky petrolej i cikórka. K té cikorce se dávaly malé tištěné pohádky. Já a moje starší sestra Vlasta jsme jich měly plno.

Viktorčině dceři Mařence se dostalo vzdělání v nějaké hospodyňské škole. Pak se provdala za pana učitele Eisenbartha. Pan Eisenbarth se zasloužil o vybudování školy v Javorníku. Na krásném místě nad silnicí stojí dodnes, stejná jako tenkrát. Velká budova, ale jen s jedinou třídou a kabinetem.

V poschodí byl velký byt pro učitele. Pan řídící se stal po téměř deset let nositelem i spoluorganizátorem kultury ve vsi.

Eisenbarthovi byli naši velice blízcí sousedé. Byla jsem ráda, když k nám „učitelovi“, jak jsme jim říkali, přišli na návštěvu. Pan řídící byl člověk velice sečtělý, s širokým okruhem zájmů. Vyprávění učitelových bylo vždycky zajímavé, žádné plané povídání. Také jsem měla ráda veselý zvonivý smích paní učitelové. Sučitelovic Standou jsme byli dobří kamarádi. V době nepohody jsme si hrávali u nich na půdě. To byl náš dětský ráj. Byl tam pěkný grošovaný houpací kůň, loutkové divadýlko a plno jiných zajímavých hraček.

Když bylo hezky, hráli jsme si venku. Pod okny vedoucími do zahrady, ukrytá v bezovém houští, byla dřevěná houpací lavice. Bylo to takové tajemné zákoutí se zvláštní atmosférou. Měli jsme i jiné zábavy: Standa měl malý žebříňáček a na tom jsme jezdili – oba najednou. Shora od silnice, přes učitelovic dvorek dlážděný velkými kamennými placáky až dolů, ke kříži. Nemůžu pochopit, že jsme ty krkolomné jízdy přežili bez nehody. Jednou jsem ale u nich na dvoře spadla z rozečkané hrušně rovnou na záda a vyrazila si dech. Myslela jsem, že umírám, než mi někdo dal pořádnou herdu do zad.

Když v osmatřicátém roce začal Hitler ohrožovat naši zem a Javorník se stal sudetskou součástí Velkoněmecké říše, rozhodla se rodina pana řídícího ves opustit. Odstěhovali se do Újezda pod Troskami. K mé velké lítosti...

Klempířovi – Kolomazníkoví měli u silnice zahradu plnou krásných třešní. Třešním se v těchto končinách vede. Stromy bývaly obsypané nádhernými šťavnatými chrupkami. Česání ovoce patřilo k sezónním činnostem mého tatínka, jimiž se živil v době předválečné. Na prahu léta česal třešně, pak jablka a hrušky. Můj otec měl šikovné obratné ruce a sám sebe rád chválil, jak to všechno umí „rychle čapat“. A uměl. To se týkalo i borůvek. Borůvky... Ty patřily neodmyslitelně k létu. Trhání borůvek byla významná činnost zdejších lidí. Trhaly se nejen za Rajknechtovým a pod Horkou, ale chodilo se na ně až ke vsi Kozlenec a také k Bohdánkovu. Tam se jezdilo na kole. Bylo to přece jen hodně daleko. Nepatřila jsem mezi ty nejúspěšnější sběrače, a ani jsem tuhle činnost příliš nemilovala.

Kotkovi (Martinovi)

dům číslo 11

Na řadě je náš baráček – dům číslo 11. Mám tu číslici od té doby ráda. Tatínek byl Karel, maminka Žofie. U nás se říkalo u Martinů. Já jsem byla „Karla Martinovýho dcera“. Takhle jsem se musela občas představit, abych upřesnila svou identitu.

Náš domek odpovídal stylu toho kraje. Byl pobitý svislými prkny, spáry kryté laťkami. Barvy našeho domku byly příjemné: prkna žlutobéžová, laťky hnědé. Volba barev na domku byla hodně důležitá, protože ne všechno později domečku slušelo (dneska je celý tmavě hnědý). Když moji rodiče domek v sedmadvacátém roce koupili, byl ve velmi zbledovaném stavu a bylo

třeba na něm hodně vylepšovat. Všechno, na co se podíváš. Střechu, komín, stropy, zdi, podlahy, sklep, půdu. Zkrátka všechno. A to ho nekoupili ani příliš levně. Dluh se jim podařilo umořit až v době války.

r. 1950

r. 2010

Pod domkem byla malá kůlna a chlívek pro dvě kozy. Oplocená zahrada končila u potoka. Před okny ve štítě byla jabloň, na jaře plná květů a včel. V májových dnech roku pětáctýřicátého moji rodiče mezi ty květy vztyčili naši československou vlajku. Jaká krása!

Ačkoliv byl domek ve stráni, svítilo nám sem ranní a odpolední sluníčko. Okénka byla malá, ale uvědomuju si je jako důležitou součást našeho bydlení. Okýnko, které směřovalo k silnici, jsme otvírali a na jaře jsme do něj dávali vázičku s bledulkami, řeřišnicí nebo fialkami. Od silnice vedla kolem nás cestička a nikdo, kdo tudy kráčel, neunikl naší pozornosti. Jakmile někdo z nás někoho zmerčil, okamžitě i ostatní otočili hlavy k oknu, kdo že to tam jde.

Uspořádání naší malé sedničky, která měřila asi jen dvacet metrů čtverečních, bylo docela klasické, jako ve většině takových domků mého dětství. Po stranách byly postele, uprostřed stůl, za tím stolem mezi okny bylo kanape. V dolní části sedničky, u dveří, byla na jedné straně „police“ (tak se říkalo vesnické podobě příborníku), na druhé kamna. A taky se tam ještě vešlo oválné zrcadlo se šuplíčky. Téměř uprostřed světnice stála v zimním období malá plechová kamínka. Jednou při sobotním koupání jsem se přitočila příliš blízko k rouře – a bylo zle. Spálila jsem si prdýlku. Byla to jedna z největších bolestí mého dětství.

V baráčku byla už jen jedna další místnost – ložnička zvaná „štýbl“. Nábytek tu byl světle žlutý, fládrovaný. Myslím, že na konci dvacátých let, kdy ho mí rodiče pořizovali, musel působit docela honosně. Patřilo k němu i oválné zrcadlo, které ale mělo své místo ve sednici, jak už bylo řečeno. Ve štýbli se nespalo. Dokud moje o pět let starší sestra Vlasta neodešla z domu, spali jsme všichni v té jedné sednici. Vlasta v posteli s tatínkem, já s maminkou. Později mi sestra řekla, jak jí to bylo líto a záviděla mi, že nemůžu spát taky s maminkou.

Postele byly významnou součástí zařízení naší sednice. Maminka na ně měla troje přehozy, říkali jsme jim deky. Dvoje byly pro všední den: na

modrých bylo vetkáno věrné milování Mařenky a Jeníka, na těžkých tmavě zelených soukenných byly jakési secesní květy. Ty nejvznešenější deky byly bílé, sněhopadlé, s krajkovým vyšíváním. Ty byly na neděli a sváteční dny. Na postele maminka moc dbala. Peřiny musely být krásně urovnané a chodilo se kolem nich jako kolem oltáře. Když už jsem povyroستla a bylo na mně, abych postele stlala, pomáhala jsem si při rovnání peřin mandolínou.

Až do padesátého roku jsme neměli elektriku. A tak se svítilo petrolejkou, za války karbidkou. Nějaký čas jsme měli takovou velkou lampu na punčošku. To bylo dědictví z hospody. Při tomhle světle bylo sice dobře vidět, ale v naší malé světnici nebylo tak ostré světlo příjemné a nehodilo se sem.

Naše hospodářství bylo skromné. Dvě kozy, nějakí králíci, slepice a asi čtyři husy. I my jsme měli za vesnicí na někdejší dvorském lánu malé políčko. Na kousku byla pšenice na krmení slepicím, na kousku brambory. Zbytek tvořil malý palouk, kam jsem chodila pást kozy.

S těmi kozami jsem prožila ledajaké historky. Na pastvu jsem si nosila většinou nějaké čtení. Bývaly to nejspíš staré časopisy „Radost“ (ty časopisy byly součástí školní knihovny, kterou jsme v době války přechovávali u nás doma). Jednou se v nestřeženém okamžiku kozy do „Radostí“ s radostí pustily. Chutnaly jim! Jindy, když se blížila bouřka, jsem se s kozami vydala urychleně k domovu. Opratě obou koz jsem si otočila kolem pasu a vyrazily jsme. Vtom vydatně zahřmělo. Kozy se polekaly a splašeně se rozeběhly po cestě směrem k vesnici. Strhly mě na zem a vláčely za sebou. Ještě že cesta byla travnatá a měkká... Jednou, když jsem kozy dojila, jedna, ta co měla dlouhé rohy, pohodila hlavou a trkla mě do obličeje. Ty rohy byly našťěstí zahnuté, takže se mi krom obrovského monoklu nic strašnějšího nestalo.

U nás se hodně muzicírovalo. Tatínek hrál na heligónku, já s Vlastou na mandolínu. Někdy když byl pěkný teplý letní večer, sedli jsme si na zápraží. Občas přišel i Standa učitelů s harmonikou. Hráli jsme a zpívali. Tatínek moc rád zpíval. Harmonika a to zpívání určitě patřily k jeho největším radostem až do posledních dnů. Někdy k nám přišel na návštěvu bratranec Bohouš Bína z Proseče. I on rád hrál na mandolínu. Uměl hrát dobře.

Tatínek byl vyučený řezník, ale tu práci dělal jenom příležitostně, neměl ji rád. Chodil však zabíjet prasata několika hospodářům ve vsi. I při téhle práci, podobně jako při česání třešní, byl velice zručný a šikovný. Myslím, že tak dobré jitrnice a jelítka nedělal snad nikdo jiný. Tahle dovednost se hodila především v době války. Jitrnice, jelítka a kousek masa, které za práci dostal, skýtaly významné vylepšení našeho jinak velmi skromného jídelníčku.

Se všemi sousedy jsme udržovali přátelské vztahy. Mnozí byli naši příbuzní, ale naše pokrevní spřízněnost se nikdy nezdůrazňovala. Někdy k nám večer přišli na návštěvu Kučerovi nebo učitelovi. Já už jsem ležela v posteli. Tiché hlasy mi pomáhaly při usínání. Někdy jsem vystrčila ruku zpod peřiny, stiskla palec a ukazováček, zbývající prsty jsem od nich odtáhla a na stěně se objevil stín jakéhosi parohatého zvířátka.

Náš baráček byl velmi malý, ale já na něj vzpomínám s láskou. Pevný bod, kam bylo příjemné se vracet, místo bezpečí a jistoty.

Našimi blízkými sousedy, kteří bydleli přímo ve svahu nad naším domkem, byli Havlíkovi. Říkalo se tam u Jandíků. Stejně jako my měli Havlíkovi malé políčko a kozu a slepice a králíky, na rozdíl od nás měli ale i kravku. Manželé Karel a Božena měli dvě děti, starší Věrku a mladšího Jarku. Věrka se kamarádila s naší Vlastou, Jarka byl stejně starý jako já.

I tihle Havlíkovi byli naši vzdálení příbuzní. Žili ale v jakési podivné izolaci, vyloučení z vesnické pospolitosti. Havlíkovi byli spřízněni přes Boženu i s Kučerovými a Kotkovými – Miňákovými a mnohými dalšími ve vsi, avšak vztahy mezi těmito příbuznými byly zvláště narušené. Vyznat se v tom by asi nebylo jednoduché.

U Havlíků bydlel starší děda Kotek, Boženin otec, v domácnosti byl ale spíš trpěný. A právě tenhle děda Kotek byl jakýmsi jablkem sváru mezi několika javornickými příbuznými.

Pan Havlík pocházel ze sousední vesnice Proseč a z ní si zřejmě přinesl svůj socialisticky laděný světový názor. Na rozdíl od většiny javornických domkářů nebyl zedník, ale pracoval ve tkalcovně v Liberci. I to ho asi poněkud izolovalo od ostatní vesnice.

Blizoučko od našeho domku, tačka na podání ruky, bydleli jiní Kotkovi. Byli jsme s nimi pochopitelně taky spřízněni – otcové byli bratřanci. Říkalo se tam u Miňáků. On Josef, ona Anna.

U sousedovic Kotků měli samé kluky, tři. Nejstarší Míla byl vyučený holič, prostřední Vlastík byl pekař. Nejmladší Jarka, asi o tři roky starší než já... ani nevím, čím byl, snad zámečnick. I Kotkovi po válce z Javorníka odešli. Takzvaně si zabrali něco po Němcích. Přestěhovali se do domku s malým hospodářstvím v Hánychově u Liberce. Jejich javornické stavení zůstalo opuštěné a nakonec se docela rozpadlo. Na našem obrázku z něj vidíme jen několik pískovcových kamenů obrostlých mechem, domek v pozadí je náš. U těchhle Kotků jsem mockrát nebyla, i když bydleli tak blízko nás.

Před dvorkem Kotkových (Miňákových) byla veřejná pumpa, kam jsme v zimě v létě chodili s kbelíkem pro vodu. Tahle obecní pumpa stála hned vedle zahrádky Honzových.

Voda tu byla dobrá – přicházeli sem pro ni i od Martinů (to byl rodný dům mého tatínka). Pro vodu sem chodil i můj strýc Šimon Králík, Slovák. Často se u nás zastavil. O pomlázce nikdy nezapomněl přijít pěkně po ránu s hrnkem vody nás holky polít. To abychom byly čilé a svěží celý rok.

Rozkovcovi (řečení Honzovi či Klempířovi)

dům číslo 18

Honzovo hospodářství sousedilo s Fejdrovými, Havlíkovými a stavením Kotkových (Miňákových). Domy nebyly od sebe daleko – ostatně všechna stavení v Javorníku byla vzájemně vzdálená jen co by kamenem hodil. Dům Honzových byl pěkný, zděný a dobře udržovaný. Od stodoly ho odděloval prostorný, červenými cihlami dlážděný dvůr. Žila tady rodina klempíře Rozkovce. Ale říkalo se tady u Honzů.

Honzovi měli jedinou dceru Mařenku, Máňu. Vzpomínám si na Máninu maminku. Stará paní pekla doma chleba a mně, malé holčičce, čas od času upekla malý pecínek ozdobený sušenými švestkami. Udivilo mě, když jsem se později dozvěděla, že tahleta tetička Honzova nebyla nikdy v životě na Ještědě. Asi nebyla sama... Máňa si později vzala jistého Vašíka Pavlů z Vesce. Její muž Vašík dělal, co jí na očích viděl, ale ona stejně šťastná nebyla. Jejich manželství bylo bohužel bezdětné. Máňa měla ráda všechny děti, co bydlely poblíž. Ráda chodila po sousedech na kus řeči, i k nám. Věděla o všem, co se kde šustlo. Byla to osůbka dost vyhraněná, zvláštní, ale měla jsem ji ráda.

Pavlovi – Rozkovcovi (řečení Fejdrovi)

dům číslo 17

Sousedy Honzových byli Pavlovi, kde se říkalo u Fejdrů. Jejich dům stál blízko potoka. Pavlovi byli staří hospodáři, jejich dcera Žofie byla provdaná za Hynka Rozkovce. Tihleti staří Pavlovi a mladí Rozkovcovi měli pěkný dům se zahrádkou plnou kytek. Přes rozlehlý, červenými cihlami vydlážděný dvůr se chodilo do stodoly a do maštale ke koni. Byl to jediný kůň v této části vesnice. Vzorně o něj pečoval čeledín Šimon.

Šimon byl Slovák, který tenkrát za první republiky, tak jako mnoho dalších Slováků, našel v Čechách svou obživu. Byl to moc hodný člověk, všichni ho měli rádi. Získal si úctu a vážnost celé vesnice. U Fejdrů pracoval několik let a svou službu tady skončil, až když se oženil s mojí tetou Stázkou, sestrou mého tatínka. Stal se tak mým strýčkem.

V rodině u Fejdrů hrály důležitou roli dvě ženy. Hynkova manželka Žofka a její matka, stará babi. Žofka chodila asi dva roky do hospodyňské školy a naučila se tam ledajakým kouzlům, která jiné zdejší hospodyňky neznaly. Mě fascinovalo, jaké uměla dělat dorty, a hlavně jaké nádherné sněhové pusinky modelovala o Vánocích. Tyhlety běloskvoucí kopečky se na plechu ještě před pečením přichytily na pevnou nit, a tak se vytvořil dlouhý pusinkový řetěz. Těmito řetězy pak u Fejdrů zdobili vánoční stromček.

Stará babi, to byla taková moudrá žena, která se vyznala ve všem možném. Víím, že když naše koza měla problémy při rození kůzlátka, běžela moje maminka pro babi Fejdrovu. Babi přispěchala a pomohla.

Když se po válce v naší hospodě – moji rodiče měli totiž po válce hospodu pronajatou – pořádal šeríkový věneček, tak ten nádherný obrovský voňavý věnec taky pletla z velké části stará babi.

Rozkovecovi měli dvě dcery, starší Dášu a mladší Marušku. Vzpomínám si, že když Dášu přivedli poprvé do naší jednotřídky, byla chudák holčička tak vystrašená, že vzala okamžitě nohy na ramena a utekla domů.

Hynek Rozkovec, jinak Hynek Fejdrů, obchodoval s prasátky. Na převážení prasátek měl malý nákladáček. Pan Rozkovec ale nebyl v Javorníku jediný, kdo s prasátky obchodoval. Myslím, že se touto činností zabývali dědeček i otec mé nejbližší kamarádky Jarči Hudcové. Obchod s prasátky byl v Podještědí pravděpodobně jedním z nejvýnosnějších způsobů obživy.

Pavlovi (řečení Proutkovi)

dům číslo 24

Proutkova chalupa sousedila se stavením Fejdrových. Byla k němu obrácena čelní stranou. Podél chlévů tekla javornický potok (na našem obrázku je ho trochu vidět vpravo od stodoly).

Za plotem na svahu směrem k silnici měli Proutkovi louku. Byla to takzvaná Proutkova stráň. „Na Proutkovy stráni, tam se vozej páni“, prozpěvovaly jsme si my, děti. Na tenhle kratičký, ale strmý kopeček si javornická mládež chodila v zimě vybíjet svou energii. Mnohé z dětí tady pochytilo první figle lyžování – já ne. Jezdit na lyžích jsem se nikdy dobře nenaučila.

U Proutků neměli asi nikdy na růžích ustláno. Před příchodem Hitlera živitel rodiny zemřel. Matka se dvěma děvčaty, starší Věrkou a mladší Žofkou, musely táhnout chalupu samy. Obě dívky byly moc pěkné holky. Ještě ve vysokém věku jsou ty dvě dámy stále čilé a hezké.

Najhajzrovi

dům číslo 27

Za plotem Proutkovy zahrady byly ještě dva domky. První z nich byla chaloupka Najhajzrových. Říkalo se tam u Kalců.

Tenhle domek si jako jeden z mála uchoval svoji původní podobu dodnes, jak je vidět na následujícím obrázku.

Najhajzrovi měli dva syny. Staršího Josefa a mladšího Jarku. I Najhajzrovi měli dvě kravky a k nim kousek pole pod Horkou. Velkým bohatstvím ale neoplývali. Pamatuju si, že slovník paní Najhajzrové zvané stará Kalčice byl velice jadrný: „Tak sem zadělala na buchtý, ale hovno do nich mám, tak se na to vyseru a hodím to do trouby jen tak.“ A byly z toho vdolky. Škoda, že její výroky nikdo nezaznamenával...

Kotkovi (u Martinů)

dům číslo 28

V těsném sousedství Najhajzrovic chalupy, až na samém konci vsi, byl malý domek, kde se říkalo u Martinů. To bylo rodiště mého tatínka Karla Kotka. Můj dědeček se jmenoval Petr Kotek, babička byla Josefa.

Stázka, sestra tatínkova, byla předposlední ze sedmi dětí Kotkových, a ta ten domeček podědila. Stázka měla hrb. Když byla ještě malá, spadla prý své chůvičce ze stolu. Dítě si poranilo páteř a tohle byl následek. Teta Stázka byla švadlena a její zásluhou jsme měly já i moje sestra Vlasta vždycky hezké šatičky. Když jsem byla ještě docela malá a maminka byla někde na polích, pobývala jsem u tety Stázky a babičky Josefy. Žilo se hodně chudě a babiččina polívka byla toho důkazem. Nudle honila nudli v jakési slané vodě. Hrozné jídlo to bylo! Teta Stázka dala vždycky lžici do pusy, zavřela oči a polkla. Vidím ji jako dnes.

Teta šila a zpívala mi. Třeba tu o osiřelém dítěti. Ta byla moc smutná. „Když nožičky myje, o škopíček bije, když má chleba dáti, třikrát jej obrátí...“ Nebo ta o kopřivince, ta byla taky smutná. „Hle, hle, kopřivinka, jak by chtěla k nám do vínka, hle hle, kopřivinka, jak by chtěla k nám. Ona by nás popálila, poštipala popíchala... Nic, nic, kopřivinko, jen si zůstaň tam!“ Litovala jsem to osiřelé dítě i tu kopřivinku. Teta Stázka se šťastně provdala za Šimona Králíka, čeledína od Fejdrů. Člověka veskrze hodného, který svou „maminku“ z té duše miloval. Když Šimon skončil svou službu u Fejdrů, stal se cestářem a spolu s Jeníkem Kučerovým se staral o údržbu silnic. Králíkovici jediné dítě, moje sestřenice Staňa, měla šťastné dětství.

Někdy po pětáctyřicátém roce tady na potoce u Martinova stavení obec vybudovala betonovou nádrž jako zásobárnu vody pro případ požáru. Pro nás děti to bylo něco nevídaného. Když to jen trochu šlo, ráchali jsme se tady v té studené potoční vodě a měli jsme o letní zábavu postaráno. Myslím, že většina z nás se tady naučila plavat. Dokonce jsme měli jakousi loďku, což byla plechová benzinová nádrž vyhozená někdy na konci války z letadla a nalezená kdesi v polích. U stavidla požární nádrže je fortelný můstek. Přes něj teď přejdeme na druhou stranu potoka a budeme se středem vesnice vracet ke kříži.

Hudcovi (řečení Štěpánovi)

dům číslo 29

Asi dvacet metrů od můstku stával baráček Hudcův, který už tady není. Na jeho místě stojí nový nevelký zděný domek. Říkalo se tu u Štěpánů.

Tady žila moje nejmilejší kamarádka Jarča. Hudců baráček byl natřený na modro. Jako většina ostatních měl jen jednu sednici. V ní byla parádní bílá trojdílná skříň.

Jarčina maminka Ludmila, říkalo se jí Milča, pocházela z Dubu (Českého Dubu), a působila tak trochu městsky, jako z jiného světa. Zamlada sloužila u nějakých pánů. Chytrá, bystrá, kultivovaná, laskavá. Kdyby tak byla mohla studovat! Tahle tetička (tak jsme běžně oslovovaly my děti téměř všechny ženy ve vsi) nás učila tancovat dětské tanečky „červený šátečku kolem se toč“ a „pletla v kytku rozmarýnku“. Milča měla se svým mužem Karlem myslím moc hezký vztah. Někdy si ji posadil na klín a laškovali spolu... Na jediném dítěti Jarušce jim hodně záleželo. Aby nerostla jako dříví v lese. Oba byli lidi věřící.

U Štěpánů jsem strávila mnoho svých dětských dní, protože s Jarčou jsme byly od nejútlejšího věku nerozlučné kamarádky. Celou školní docházku jsme seděly v jedné lavici. Když jsme k ní domů přicházely zvenčí a botičky jsme měly zabláčené, musely jsme si pěkně na zápraží sednout na zem a klacíčkem si střevíčky od bláta očistit.

Za mého dětství tady ještě žili oba starší rodiče pana Hudce. Babička Blažena měla kýlu a musela nosit jakési stlačovací zařízení, které si připevňovala na břicho. Jednou se stalo, že při práci na polích dupla téhleté babičce na nohu kráva. A nám, dvěma malým holčičkám byl dán příkaz, abychom se jí na poraněnou nohu vyčůraly. Jak byl tenhle způsob léčby úspěšný, to nevím, nikdo nám nic neřekl a my jsme se neptaly.

Jaruščin dědeček nám dvěma holčičkám dělal z dřevěných cívek od nití panenky. Jednu stranu cívky kolem dokola seřízl a dřevěný váleček tím prodloužil. Na tom druhém konci seřízl jenom jednu stranu. Na vzniklou plošku jsme namalovaly obličejík, a panenka byla hotová. Na tyhle panenky, válečky, jsme si pak šily z hadříčků šatičky. Dědeček nám pro ně udělal takový „veškosn“, správně prádelník, z krabiček od sirek. Do těch šuplíčků jsme ty šatičky ukládaly. Jiné naše panenky jsme si v letním čase dělaly z klacíčků. Na klacíčky jsme navlékaly šatičky z listí. Takových panenek jsme mohly mít, kolik nás jen napadlo. Hrály jsme s nimi všelijaké scénky, tak jak jsme je měly okoukané ze života.

Já i Jaruška jsme byly pilné žačky. Často jsme se spolu učily a psaly jsme spolu úkoly. To nám zůstalo i pro dobu, kdy jsme už chodily do měšťanky do Dubu. Škola nás nikdy nenudila.

Jednou jsem se rozhodla, že u Štěpánů přespím. Půjčili mi tam i pyžamko. Doma jsem žádné neměla a tohle bylo dokonce i s obrázky nějakých medvídků. Ale moje maminka pro mě přišla s vařečkou, vytáhla mě z postele a nějakou jsem slízla. Jindy, když jsem nebyla večer včas doma, pro mě přišla sestra Vlasta. Pokud byl doma tatínek, bylo obzvlášť zle. Jednou vykonal exekuci tlustým vojenským řemenem. Běhala jsem kolem trestajícího otce dokolečka a on vyplácel. Srdce se tenkrát sevřelo mamince i Vlastě.

Jiná taková situace nastala za letního času, když maminka prala prádlo. Tenkrát ještě v neckách, dole na zahradě. Měla tam blízko k potoku. S mamčiným svolením jsem odběhla při svačení za svou kamarádkou Jarčou. Ani tehdy jsem se nevrátila dost včas. Maminka mi uštedřila štulec do zad a mně poslední sousto nějak zaskočilo. Začala jsem kuckat a dávit se. Popravdě řečeno, trochu jsem to divadlo přeháněla... že jsem maminku vystrašila, to mi dělalo dobře.

Po válce, po roce pětáctýřicátém, se rodiče Jarčini přestěhovali do sousedního domku po Lankových, kteří našli svůj nový domov v bývalé německé pohraniční vesnici Dubnici. Původní Hudcův domek začal chátrat, až dochátral. Nyní už tam v těch místech stojí domek jiný.

Lankovi

dům číslo 26

Hudcova zahrada sousedila se zahradou Lankových. I Lankovi měli za svého hospodaření v Javorníku dvě kravky. Pro krmení jezdívali až s pozdním večerem. Manželé Lankovi, Karel a Marie, měli čtyři kluky. Nejstarší byl Karel, pak byl Zdeněk, Pepa a nejmladší Jarka.

Celá rodina se tísnila v domě s jednou světnicí. Manželé Lankovi měli tedy důvod hledat nové místo k životu. Po válce se proto ze vsi odstěhovali. Zabrali v Dubnici velký statek po Němcích. Karlovi bylo v té době devatenáct, Zdeněkovi asi sedmnáct, Pepíček a Jarka byli ještě děti.

Pan Karel Lank byl vrstevník a kamarád mého tatínka, taky Karla. Pánové se vždycky v neděli po obědě hodili do gala. Oděli se v tmavý nažehlený oblek, pod krk uvázali kravatu, na hlavu slušivý klobouk a odebrali se buď někam do sousedství, nebo do hospody hrát mariáš. Nežli můj tatínek vyšel z domova, postál chvíli před oválným zrcadlem, odpovědně si vázal tu kravatu, a při utahování uzlu tak trochu kroutil hlavou zprava doleva. Někdy se i maličko navoněl. Vše řádně vyzkoušeno – a šel na ten mariáš.

Domek tety Gábiny

dům číslo 31

Hned vedle domku Lankových byl malý dřevěný domeček tety Gábiny Havlíkovy, typická stavba zdejšího kraje. Byl pobitý svislými tmavohnědými prkny, spáry zakrývaly bílé laťky. I okénka byla bílá.

Teta Gábina byla vdova. Její muž si po nástupu Hitlera v devětatřicátém roce vzal život. V březnu toho osudného jara mi šlo na sedmý rok. Mám v paměti to ráno... Bylo deštivé a studené. Dívala jsem se malým okénkem z půdy našeho baráčku na neustávající proud vojenských vozidel šinoucích se po silnici od školy dolů k hospodě. Nerozuměla jsem ničemu, jen jsem se bála a bylo mi úzko. Z té neznámé síly, která se valí mým domovem.

Vanerovi (u Náveskejch)

dům číslo 32

V sousedství tety Gábiny, blízko potoka, byl maličký domek Vanerův. Říkalo se tam u Náveskejch. Teta Gábina s nimi žila v přátelských svazcích. Úzkou lávkou přes potok, přímo kolem Vanerových oken vedla obecní cestička na náves. Tenkrát to nikomu nevadilo, plotů bylo mnohem méně než dnes.

V domku bydleli manželé Josef a Božena s dětmi a babičkou. Pan Vaner byl chytrý přemýšlivý pán, tak trochu filosof s vyhraněně levicovým smýšlením. Když se na samém konci války v květnu javorníční muži rozhodli jít pomoci Liberci při jeho osvobození, on jediný se nevrátil domů s ostatními „bojovníky“ včas. Celá vesnice žila tenkrát v úzkostech, co se s ním stalo. Josef dorazil domů až s pozdním večerem. Živ a zdravý, jeho prožitky se mu ale nechtělo příliš sdělovat. Nic hrdinného na nich totiž nebylo. Při cestě přes Rašovku se zapovídal s nějakým místním. Rozradostnění tím, že konec války je v dohlednu, si trochu přihnuli a nesledovali čas. O strachu svých sousedů neměl Josef ani zdání.

Vanerovy děti byly dvě. Starší Vlasta a mladší Pepa. V malinkaté sedničce u Vanerů jsme se, my děti, rády scházívaly. Hrály jsme tady karty nebo člověče nezlob se. Vanerovic Vlasta odebírala časopis „Punťa“ s moc hezkými kreslenými pohádkami. O třech prasátkách, O Sněhurce a sedmi trpaslících... Zvlášť moje sestra, také Vlasta, byla velká čtenářka a ráda si ty časopisy půjčovala. Dokonce jí tam jednou otiskli říkanku, kterou složila na mou „počest“:

*Jiřinka dnes truceje, truceje a pláče.
Cítí ještě na zádech tíhu karabáče.
Dostala dnes výplatu, ač sobota není,
že poslouchat neumí, ani hodná není.*

Strašně jsem se na svou starší sestru zlobila. A to ona měla docela ráda, když jsem se vztekala.

Vlastička Vanerová měla souchotiny. Zemřela patnáctiletá. To byl moc smutný zážitek, i pro nás děti. Nějakou dobu po smrti Vlastičky, to bylo už po

válce, se Vanerovi snažili najít štěstí někde jinde. Po delším hledání si vybrali domek po Němcích na Dlouhém Mostě u Liberce. Ukázalo se, že nejsou schopni překročit svůj stín – ani jejich nový domov nebyl žádný komfort. Rozhodli se pro malý domek ve stráni. Patřilo k němu malé hospodářství s jednou kravkou a kouskem pole. Syn Pepa ale měl alespoň blízko do gymnázia v Liberci... S Pepou, který byl o rok mladší než já, jsem se přátelila a přátelím doposud.

Stejskalovi (řečení Maxovi, ale i Armoráčkovi)

dům číslo 8

Stejskalovi byli blízkými sousedy Vanerových. Říkalo se tam u Armoráčků. Starý Armoráček měl pověst jakéhosi ranhojiče. To si snad přinesl ještě z vojny, první světové. Když si moje kamarádka Jarča poranila dost ošklivě nohu na holenní kosti, byla léčba svěřena Armoráčkovi. Ten zacházel s Jarčou jako s nejotrlejším starým vysloužilcem. Trpěla jsem se svou ubohou přítelkyní. Ještě dnes vidím, jak jí jedním trhnutím seškubává z živé rány obvaz. Brrr...

Dům Stejskalových už není, vyhořel. Byl to veliký oheň. Hořelo v noci. Hasiči se snažili zachránit před ohněm především sousední Kučerův barák. Dřevěná lomenice Kučerova domku byla docela blizoučko. Dívala jsem se tenkrát na tu spoušť ohnivou malým okénkem z naší půdy. Ze Stejskalova domu zůstalo jen ošklivé spáleniště, které hodně dlouhou dobu neztrácelo svůj odporný pach. Po požáru se Stejskalovi odstěhovali do Modlibohova a pak už jako by nebyli.

Kučerovi (řečení Honzejkovi)

dům číslo 7

Do skupiny malých usedlostí uprostřed vesnice patřila i chalupa Kučerova. Byl to dobře udržovaný roubený domek. Vedle něj si Kučerovi postavili nepřiměřeně velkou stodolu.

Rodina Kučerova, to byl pan Kučera, kterému se říkalo Jeník, jeho žena Libuše a dva synové – starší Vláďa a o dva roky mladší Zdeněk. A ještě stará babi Honzejková. To byla Libušina matka.

Kučerovi měli nevelké pole, říkalo se tam Na Peci. Bylo až u lesa naproti Štrausovu statku. Kučerovi měli také dvě krávy, pro které sekali krmení na příkopech. Pan Kučera byl totiž cestář. Silnice tenkrát nebyly ještě asfaltové a bylo třeba stále pečovat o jejich povrch. Cestář měl povinnost udržovat v pořádku nejen silnici, ale i příkopy, a tudíž měl nárok na trávu z příkopů.

Kučerovi byli lidé velice šikovní a pracovití. K práci byli vedení i kluci. Z Vládi se stal schopný automechanik, Zdeněk vystudoval průmyslovou školu elektro v Liberci. Rodiče Kučerovi, když svolávali své syny k jídlu nebo nějaké práci, postavili se na práh domku a zahalekali: „Zdeňkúú, Vláďóó, domů!“ A kluci nechali všeho, ať dělali, co dělali, a uháněli domů.

Od Kučerova stavení se vydejme zase přes můstek ke kříži. Od něj doleva odbočuje úvoz stoupající mírným svahem směrem k silnici, k hospodě. Říká se tu V Hruštičkách. Stráň nad úvozem je porostlá šeríkovými keři.

Domek vdovy Tvrzníkové

dům číslo 22

V dolní části Hruštiček stojí docela malý domeček, ve kterém bydlela vdova Tvrzníková (Barácká). Paní Tvrzníková žila v domku se svou dcerou Mařenkou. Myslím, že se obě těšily obecné úctě a vážnosti. Měly sice

domeček maličký, ale čistounký, vypulírovaný, samá běloskvoucí dečka, samá kytíčka. Větší dům vzadu, který je vidět na fotografii, byl přistavěn v pozdější době.

HOSPODA

Hospoda, dům číslo 20, stála jak se sluší a patří hned u silnice. Bylo to jedno ze starých javornických stavení, které se dodnes chlubí původní lidovou architekturou.

Před válkou tam hospodskými byli, pokud si pamatuju, Vajsejtlovi a pak Vanerovi. Tenhle šenkýř Vaner se čas od času mocně pohádal se svou paní Aninkou, takže to vypadalo, že Aninka od něj uteče. Ale nikdy se to nestalo. Ti dva se zase udobřili a byli opět jako hrdličky; hospoda mohla přijímat své štamgasty dál. Vanerovi měli syna Jarku a dceru Jiřinu. Také Irenka Šrajarová, obětavá organizátorka každoročních setkání Javorničáků, člověk veskrze pozitivní, patří do této líhně.

Když po válce Vanerovi hledali štěstí jinde a zabrali si hospodu někde u Liberce, náš tatínek se nechal zlákat a javornickou hospodu si pronajal. Asi tři roky jsme prožili v tomhle „společensko-kulturním“ zařízení. V naší hospodě se po válce hrála divadla a pořádaly plesy i šibřinky. Všechny tyhle události byly pěkné, ale nejkrásnější byl přece jen už zmiňovaný šeríkový věneček, s obrovským voňavým věncem zavěšeným u stropu sálu.

Pamatuju se, že na zahradě vedle hospody stával kuželník. V neděli odpoledne si tady „velcí hoši“ rádi hráli. Bylo to opravdu hezké zařízení, škoda ho...

Taky škoda, že už v tomhle stavení hospoda není. Ale kdo by do ní v dnešní době chodil?

Na dalším obrázku je současná podoba bývalé javornické hospody. Stále vypadá pěkně.

Jak už bylo řečeno, moji rodiče měli po válce hospodu pronajatou. V té době, když jsme my, Kotkovi žili v hospodě, náš opuštěný domek jsme vždy v létě pronajímali manželům Růžence a Mirkovi Sedlmajerovým z Prahy. Měli čtyřletého kloučka Jiříka. Malý Jirka uměl nazpaměť skoro celou veršovanou Perníkovou chaloupku od Václava Renče! Sedlmajerovi se stali našimi přáteli a hodně pro mě, třinácti-patnáctiletou dívku znamenali. Růženka mě měla k tomu, abych jí „něco vyprávěla“. Nutila mě tak, abych se naučila formulovat věty a rovnat si v hlavě myšlenky. Chytrá paní.

V hospodě jsem prožívala osmačtyřicátý rok. Když ze Staroměstského náměstí v Únoru hřimal hlas Gottwaldův, stoupla jsem si na lavici, abych lépe rozuměla (rádio bylo vysoko), a plná úzkosti jsem sledovala ten vemlouvavý, nepříjemný projev i reakci tisíců na něj. Ještě dnes mi běhá mráz po zádech.

ZEDNICKÁ ČTVRŤ

V části vesnice, která se nachází už na rovině, to jest od silnice směrem k polím táhnoucím se k Modlibohovu, stával kdysi rozlehlý panský dvůr. Patřil Rohanům ze Sychrova. Paní Karolína Světlá sem umístila děj „První Česky“. Dvůr vyhořel v roce 1926 po úderu blesku do stodoly.

Po vzniku první republiky byla pole patřící ke dvoru rozparcelována a po malých dílech pronajata místním baráčníkům a bezzemkům. Z vrcholu Horky, tenkrát ještě čistého a spořádaného kopce, byl pak na ty barevné

pruhy polí krásný, překrásný pohled. To ale bylo ještě v době, než do života vesnice zasáhlo družstevní hospodaření. Na místě, kde stávala dvorská stavení, vyrostlo za první republiky několik nových domů. A protože jejich majiteli a také jejich staviteli byli především muži znali zednického řemesla, říkalo se té části obce Zednická čtvrť.

Kotkovi-Krejčikovi

Naproti hospodě, v louce, je malý domeček, kde se říkalo u Krejčků. Majitel domku Václav Kotek si před příchodem Hitlera podřízl hrdlo. Zůstala po něm bezdětná vdova Milka.

Po okupaci se k Milce přistěhovali Hnízdilovi, kteří měli tři děti. Syn Vašík hrál hezky na trubku a na kytaru. Po čase se rodina Hnízdilova zase odstěhovala.

Zůnovi

dům číslo 41

První domek Zednické čtvrti od jihu byli Zůnovi, Manželé Hynek a Marie. I oni byli naši příbuzní – Hynek Zůna byl tatínkův bratranec.

U Zůnů měli tři dcery. Nejstarší byla Zdeňka, prostřední Mařenka a nejmladší Anežka. Doma zůstala Anežka, která tam bydlí dodnes. Zdeňka a Mařenka se z domova vzdálily.

Tvrzníkovi

dům číslo 42

Sousedy rodiny Zůnovy byli Tvrzníkovi. František a Josefa, zvaná Pepina. „Strejček Tvrzníků“ si mě rád dobíral, když jsem byla malá. Svou zarostlou bradou mě drncal po mé dětské tvářičce a chechtal se, když se mi to nelíbilo.

Tvrzníkovi měli dceru Jiřinu. Ona a její maminka Pepina byly vášnivými čtenářkami tehdy populárního románového časopisu „Večery pod lampou“. Občas se některý z těch obzvlášť vydařených románů octnul i u nás, v rukou mé maminky. Jiřka se provdala za Václava Paclta z Proseče, který se podílel na psaní javornické kroniky. Jejich děti jsou Vláďa a Zdeňka. Domek Tvrzníků je i dnes pěkně udržovaný, radost pohledět.

Vajsejtlovi (u Moravanky)

dům číslo 45

Jen přes zahradu sousedili Tvrzníkovi s Vajsejtlovými. I oni byli s námi příbuzní – strejček Vilík byl tatínkův bratranec. Tenhle Vilík si přivedl nevěstu až z Moravy. Říkalo se jí tady Moravanka. Uměla krásně vyšívat. Myslím, že se s vesnicí nikdy příliš nedružila.

Jejich jediné dítě dcera Jarmila moc pěkně zpívala. Jarmile zemřel její prvorozený synek a vím, že se nemohla dlouho se smrtí svého dítěte vyrovnat. Dcera Vlastička se narodila až po mnoha letech. Z chytré holčičky se stala paní doktorka.

Kotkovi (dům Vency Kotka)

dům číslo 40

Další domek, a zase další zedník. Tentokrát to byl dokonce polír. Václav, „Venca“ Kotek. Taky příbuzný. I to byl určitě hodně chytrý a šikovný muž. Vím dozajista, že jeho slovo mělo váhu.

Vencova žena Blažena žila v jakémisi pohodlí a blahobytu. Myslím, že ani nechodila na pole k sedlákům. Ráda vedla sousedské řeči. „Místní záležitosti“ teta Blažena nejčastěji přetřásala s Libuší Kučerovou a její matkou, starou Honzejčkou. Ty řeči byly někdy příčinou všelikých svárů.

Tady v domku u Kotků, v malé světničce, bydlela v podnájmu rodina Pluhařova. Říkalo se jim Loutchanovi. Nebo že by to bylo obráceně? Tady

měli dva syny a dvě dcery. Starší syn se jmenoval Vlastík, mladší Karel. Děvčata byla dvě, Starší byla Alenka a mladší Vladka (obě jsou níže na obrázku ilustrujícím výlet na Horku). S těmihle holčičkami jsme se já a Jarča kamarádily. I tato rodina, jako několik jiných, se po válce odstěhovala někam k Liberci. Do Javorníka se už nikdy nevraceli.

Škodova vila

dům číslo 44

Škodova vila u silnice byla nejhonosnějším domem Javorníka.

Nevím, na čem ten pan Škoda zbohatl. Vím jen, že ten už starý pán měl veliké břicho, a že mu jako hasiči náležela helma krásnější než měli jeho ostatní druzi. Byla jako zlatá. Vpravo za Škodovou vilou je na obrázku vidět budova školy s dvěma cypřiši.

V oplocené zahrádce měli tihle Škodovi meruňku – vzácný to strom v našem kraji. Patřila jsem do dětské družiny, která se jednou vypravila na noční lup za těmito plody, pro nás téměř exotickými. Hospodáři neklid v zahrádce neunikl, přikvačil a jediný zloděj, kterého se mu podařilo lapit, jsem byla já. Pochopitelně, že se to dozvěděli moji rodiče. Tatínek ale byl tenkrát mimořádně nad věcí, což oceňuju dodnes.

Hnízdilovi

dům číslo 39

Na konci té řady domků bydleli Hnízdilovi. Hynek Hnízdil byl švec. Jeho žena Božka byla taky příbuzná – byla to tatínkova sestřenice.

Hnízdilovi měli dva syny a dceru. Syn Pepa žil v Praze, byl vojákem z povolání. Standa byl vyučený zámečník. Anežka se provdala za Karla Sluku, Caforkova syna. I Karel Sluka s Anežkou žili se svou rodinou v Praze. Anežku trápilo těžké astma. Pan Karel Sluka všechny přežil. V roce 2014) oslavil v českodubském pečovatelském domě své sté narozeniny.

Š K O L A

Škola (č. p. 43) stála na svém výsostném místě u silnice od roku 1928. Její budova působí do dnešní doby impozantně i přívětivě. V přízemí byla jediná učebna, vybavená fortelnými dřevěnými lavicemi, vždy pro čtyři děti. Dále kabinet, široká chodba a záchody. V poschodí se nacházel prostorný byt pro učitelovu rodinu. Před školou byla docela rozlehlá, dobře udržovaná květinová zahrada. Pečovaly o ni děti. Za školou se nacházelo neoplocené, volně přístupné hřiště – skvělé shromaždiště javornických dětí ve chvílích jejich mimoškolních her.

Naši školu měli na starosti manželé Hnízdilovi, o kterých už byla řeč. Uklízeli ji a v zimě topili ve velkých litinových kamnech. Měli také v péči lékárníčku a když se někomu z dětí něco stalo, poskytli mu první pomoc. Zasahovali i v mém případě. Byla jsem tenkrát na trávě pro kozy v lese pod Horkou. Tráva to byla nevhodná, taková tuhá hladká ostřice. Srp mi po ní sklouzl a já jsem se sekla do malíčku levé ruky. Rána byla hodně hluboká, asi by to bylo chtělo několik stehů, ale zůstalo jen při zákroku Hnízdilových.

Jizva mi zůstala do dneška. Druhou jizvu mám na koleně, to když jsem upadla na kovovou rohož přede dveřmi školy.

Tenhle snímek školy je asi z poloviny 20. let:

Takhle vypadá škola dnes:

Já jsem začala chodit do javornické školy v roce 1938. Mými spolužáky, taky prvňáky, byli Jarka Havlíků, Pepíček Štrausů a Jarča Hudcová. V první třídě jsme měli mladou, baculatou paní učitelku, jmenovala se Heda Kratkai. Odkud asi byla a kam se poděla? Ve druhé třídě jsme měli pana učitele Hartycha, důstojného pána středního věku. Pak pana učitele Arnošta Křivánka, a nakonec Bedřicha Svobodu. Když jsem začala chodit do školy, byli jsme tam, jak bylo řečeno, čtyři prvňáci, druháci byli taky asi čtyři, a tak to šlo dál. Všichni jsem se učili najednou. Takovému uspořádání se říkalo jednotřídka. Ve třídě nás bylo někdy až ke čtyřiceti. Bylo to tehdy, když k nám v některém období za války přicházely děti z Modlibohova. Do dnešní doby nejsem s to pochopit, jak jeden učitel mohl zvládnout tak početnou a bohatou skladbu dětí.

Pan učitel Křivánek měl občas problém s udržením té nepokojné chásky v klidu a pořádku. Byl to asi on, kdo přerazil o hlavu svého žáka Karla Loutchana smyčec. Byl z toho tenkrát velký poprask. Zasahovali rodiče a o případ se zajímala celá vesnice. Jindy, při pracech na zahrádce, pana učitele rozlítli nějakými nepřístojnostmi Míla Prokopů ze Sobákova. Došlo k honičce přes školní záhonky. Míla byl pochopitelně rychlejší a panu učiteli uprchl. K jakému doučtování došlo později, to už nám, spolužákům, zůstalo utajeno. Mílovi se říkalo Vekujeheky – to byl výraz, který se objevil v jednom Mílově slohovém cvičení. Mělo to znamenat „venku je hezky“.

Pan učitel Svoboda. Byl to vysoký pán s lahodným hlasem a mohutným knírem pod nosem. Měla jsem ho ráda. Vidím ho, jak sedí na žakovské lavici a něco vypráví. Pro kterou třídu a kterému věku byla jeho slova určena, to nevím, ale myslím, že jsme poslouchali se zaujetím všichni. V tom asi také spočívalo kouzlo této jednotřídní školy. Pan učitel látku vysvětlil a pak zadal práci. Kdo byl dřív hotový, naslouchal, co se učí jiné děti. Nejspíš ty starší. A tak kdo chtěl, ledacos pochytil. Občas pan učitel utrousil nějaký vtípek. Pamatuju si ten o nevěstě, která zapomněla, jak se dělají škubánky. V jižních Čechách prý se jim říká šusterka (pan učitel Svoboda byl totiž z jižních Čech). Svatebčani vyjeli na kopec za ves a nevěsta se vyděsí: zapomněla, jak se dělají škubánky! A ty musí každá novomanželka umět... Volá zpátky domů k matce: „Mámóó, kolik se dělá do šusterky děr?“ Máma volá zpátky: „Jen jéééd!“ Nevěsta si oddychne: „Áháá, děvět!“ Když jsme něco nevěděli hned a rozsvítlo se nám v hlavě až s notným zpožděním, prohlásil pan učitel: „Áháá, děvět!“ Někdy nás odvedl do svého bytu ke klavíru. To když tam pobýval jeho bratr Milan. Milan prý jezdil po světě jako muzikant s nějakým cirkusem. Takové hodiny zpěvu jsem měla obzvlášť ráda. Zpívali jsme hlavně ty jihočeské. Na tom bošileckém mostku, tu o Tálinským rybníku a nebo Když jsem šel vod Domažlic. Myslím, že ti dva pánové vzpomínali při našem zpívání na své rodné jižní Čechy...

Na následujícím obrázku je naše třída ve školním roce roku 1939/40. Naším třídním učitelem byl tenkrát pan učitel Křivánek, sedící vpravo. Já jsem ve druhé řadě odzdola, třetí zleva. Mám pěkného kohouta, kterého v té době česávaly maminky téměř všem malým holčičkám.

Toto je naše třída asi o rok dva později než na první fotografii. Tady už je pan učitel Svoboda, stojí se založenýma rukama vlevo. Já, opět s kohoutem, jsem ve druhé řadě odspoda, uprostřed.

Dvakrát jsme byli na školním výletě. Jednou na Sudě a po druhé v Hamrech. Ta výprava do Hamer byla obzvlášť zdařilá. Jeli jsme na žebříňáku vyzdobeném břízkami. Cestou jsme zpívali, až se hory zelenaly.

Zastavili jsme se také v Kotli. Mě osobně ani tak nezaujala obrovská staletá lípa, ale především dřevěná chalupa, kde nám hospodyně dávala napít. Ve dvojítech oknech toho roubeného domu bylo mezi skly tak nepředstavitelné množství much, že jsem z toho byla úplně fascinovaná a bylo mi skoro zle.

Po skončení války javornickou školu zavřeli, snad pro nedostatek dětí. Malé děti pak chodily na Světlou, starší odešly do českodubské měšťanky. V létě se těch skoro pět kilometrů jezdilo na kole, v zimě se chodilo pěšky.

POMNÍČEK PADLÝM Z 1. SVĚTOVÉ VÁLKY

V zahradce před školou stojí pomníček padlým z první světové války. Střeží jej pískovcový lev. Po stranách pomníčku jsou dva vzrostlé cypřiše.

Čtrnáct jmen mužů, kteří skončili své životy na válečných polích ve službě Rakousku-Uhersku. Kdo se tu ještě dnes zastaví, vzpomene na ně a zauvažuje o hrůzách té strašné války, která si i z téhle malé vesničky vyžádala tolik obětí?

KOPEC HORKA

K našim výpravám, které ale nebyly organizovány školou, patřily ty na Horku. Horka je kopec sopečného původu, který je nejbližší dominantou Javorníka. My děti jsme Horku milovaly, a dokonale jsme ji znaly. Ve všech ročních obdobích byla s námi. Na fotografii je pohled na Horku z louky u stavení Slukových (Rajknechtových).

Za mého mládí nebýval ten kopec tak důsledně zalesněný, a byl řádně obhospodařovaný. Asi v polovině jeho výšky byla dvě hospodářská stavení. Myslím, že to byli Hudcovi a Andělovi. Tyto dvě rodiny tady měly chalupy i pole. Obdělávali je svými kravkami. Kamení, která taková políčka neustále „rodila“, snášeli hospodáři na jedno místo, a tak vznikly takzvané hrobky. Na Andělově hrobce rostly ze všech nejranější červené jahody a borůvky. Byly velké a sladké.

Už před válkou na vrcholu Horky byl postaven dřevěný triangl. Pro nás to ale byla „rozhledna“. Byla docela vysoká, sestavená z fortelných břeven. Po masivním žebříku jsme vystoupali na pevnou podlažku a dívali se vůkol. Na dalším obrázku jsme my, kamarádky na jednom z našich výletů na Horku, u trianglu. Na obou krajích v kostkovaných šatečkách jsou holky Loutchanovy (nebo Pluhařovy?) Alenka a Vladka. Pak zleva doprava já, Janička z Proseče, Jaruška Hudcová, Alenka Prokopová. Kdo nás tenkrát fotil, to už nevím.

Z rozhledny bylo vidět všechny vesnice kolem. Byly odtud jako na dlani. Paseky, Hodky, Rozstáň, Jiříčkov, Padouchov, Světlá, Proseč. A směrem k jihu Starý Dub a Český Dub.

Krásný, překrásný byl pohled na koberec polí a políček táhnoucích se od Horky až k lesu nad Straškami. Od jara do podzimu měnil tenhle koberec svoje barvy. Rozmanité zeleně se střídaly s hnědou a žlutou, jak to právě roční doba předepisovala. Na stranu západní, směrem k Osečné a Hamerskému rybníku, se krajina vlnila množstvím kuželovitých kopců, jimž vévodilo Rálsko. V dálce pak bylo vidět dva vrcholky Bezdězu, a za hezkého počasí snad i horu Říp. Pohled na jihovýchod nás vedl od Kopaniny ke Kozákovu a k Troskám, ke kopci Vyskeř, k Mužskému a Drábským světničkám. Pohledu na sever dominoval Ještěd. Hotel na jeho vrcholu měl tenkrát ještě svou původní podobu. Z dálky vypadal jako jakýsi kamenný hrádek postavený z dětských kostek. V roce 1963 hotel vyhořel. Po deseti letech se tu objevila moderní kuželovitá stavba televizního vysílače, která dnes šťastně dotváří siluetu ještědského hřebene.

Tahle zmiňovaná místa se nikam nepoděla, jsou stále tam kde byla, ale z Horky se už na ně nepodíváme. Rozhledna tam už dávno není a kopec je zarostlý zdivočelými pichlavými křovisky. Nevím, jestli ještě někdo na nejvyšší bod toho dříve tak krásného vrcholku vyleze. Možná, že se někdo ještě vypraví do Skalákovy. K ní se ale chodí z druhé strany, od Jiříčkova. Skalákovna je vlastně pískovcová skála, ve které je vytesaná světnička. Ta opravdu měla kdysi svého obyvatele. Říkalo se mu Skalák. Posloužil Karolíně Světlé jako předloha k povídce o Skalákově.

Na následujícím obrázku je pohled z Horky směrem k Českému Dubu. Náš Javorník je tu jako na dlani. Docela vpravo, u silnice, je vidět světlou budovu školy.

O Horce by se dalo ještě hodně povídat. O jejích borůvkách a košících plných hříbků a kozáků, a o měkoučké trávě, na které se tak krásně leželo. O schůzkách milenců. Schůzkách prvních, následných i těch posledních. Také ale o roce, kdy se urodilo nepředstavitelné množství chroustů. My jsme jim říkali przňáci. Mladé břízky jimi byly obalené a na stromě nezůstal jediný lísteček. To bylo smutné podívání. Tahle pohroma se naštěstí už neopakovala.

Kopec Horka stále stojí na svém místě. Nikdo nemůže ten vyvěřelinový vrchol zrušit. Ale už dávno ztratil svoji duši.

ČÁST VESNICE ZVANÁ HORKA

Při silnici podél potoka, pod Horkou, se nachází část obce zvaná taky Horka. Domky, které mají samostatné číslování, sedí u samé silnice a jsou valnou část dne ve stínu. Je to stín nejen od samotného kopce, ale i od ztepilých javorů, které vysázela někdejší správa obce podél silnice. Nejspíš na počest názvu vesnice Javorník.

Až na samém konci Horky, tedy už blízko k začátku obce Jiříčkov, bydleli **Slukovi** (jinak **Hlišákovi**), číslo popisné 8. Měli dvě dcery. Mladší Mařenku, říkali jsme jí Manka, a starší Věrku. S těmito děvčaty nás pojila především javornická škola.

Sousedy Hlinářových níže byli **Poplužníkoví**. Číslo popisné 1. Linhart Poplužník patřil do generace mého otce.

V sousedství Poplužníkových býval docela maličký domeček Hnízdilových, spíš chatrč. Říkalo se tam u **Frncků**. Dnes už tam nic není. U Frncků byly dvě dcery a syn Pepíček. Pepíček měl nějaký specifický způsob projevu. Jeho výrok „Mamanka, tada je velká jajada“ byl obecně známý a sloužil místním vtipálkům k pobavení.

Sousední dům, to byli **Pavlovi**, číslo popisné 7. Říkalo se tam u Fejdrů. Tady byla dcera Anča a syn Pepa. Ten se oženil s Martičkou Štěpánovou z Dubu. Ovdovělá Martička tu stále vede své malé hospodářství.

V dalším domku číslo popisné 10, který byl o něco dále směrem k vesnici, žil švec **Čermák**. Seděl tam u verpánku v tmavé studené sedničce. Dávali jsme k němu spravovat boty. I to byl domeček, kde neměli na různých ustláno. Myslím, že tady měli syna a dceru.

Pak následoval dost rozlehlý dům s pavlačí, číslo popisné 4. Patřil rodině **Škodů**. Snad tady kdysi bývala školní třída. A také se zde nacházel malý krámek.

Pod Škodovými byl dům **Rybářových**, číslo popisné 3. Působil trochu jako vilka. Živiteli rodiny se říkalo Fróliček. Stalo se, že jednoho letního dne hodili milého Frólička místní šprýmaři do ne zrovna teplé vody té právě zbudované hasičské nádrže na potoce. V plné polní. Chudák Fróliček. Prskal a vztekal se, ale obecné veselí bylo náramné.

U Rybářů měli dceru Marušku a mladší Vlastu, stejně starou jako moje sestra Vlasta.

Na dolním konci Horky, nejbližší k Javorníku stál domek **Truhlářův**, číslo popisné 6. Paní byla vdova a měla syna Karla. Byl to kamarád mého strýce Ládi. Spolu byli za války nasazeni do Německa a prožívali ve Frankfurtu peklo náletů. Při jednom z náletů můj strýček Láďa utrpěl úraz. Měl dost hlubokou ránu na holenní kosti. Pustili ho na léčení domů. Dělal pak všechno možné pro to, aby se rána nehojila. Už nevím, jak to dopadlo, jestli se doma dočkal konce války.

Karel se po válce na rozdíl od našeho Ládi nevrátil domů a zůstal v západní Evropě. Snad jezdil jako průvodčí v nějakém mezinárodním rychlíku.

...A my jsme doputovali zpátky do vsi. Projdeme po silnici kolem školy a hospody až na druhý konec vesnice. Nebo spíš začátek? Tyhle domy už oficiálně nepatřily k Javorníku, ale k Hořenímu Starému Dubu.

První stavení kousek od hospody byla chalupa **Slukova**, číslo popisné 12. Říkalo se tam u Rajknechtů. Hospodařil tady dlouho svobodný Vašík se svou maminkou.

Na letní prázdniny sem přijížděla z Prahy vnučka staré paní, Eva Sluková. S Evou jsme se kamarádily. Evina babička nám někdy namazala krajíc chleba s máslem a tvarohem a navrch dala ještě sladounký med. To byla velká dobrota. Med to byl jejich, domácí, protože Vašík byl včelař.

Vašík byl vůbec zajímavý člověk. Včely, ovocná zahrada a zahrádka plná rozmanitých kytek, to byly oblasti jeho zájmu. Všechno měl nastudované, o všechno se horlivě zajímal, ke všemu měl příslušnou literaturu. Za Vašíka se provdala moje sestra Vlasta. Po něm přejala jeho lásku ke květinové zahrádce a úspěšně ji vedla dál i po Vašíkově smrti.

V dalším domě kus dál směrem k Dubu bydleli **Čihákoví**, číslo popisné 11. Prý se tam říkalo u Kovářů. Tady byly děti tři. Nejstarší Slávinka, pak Zdeněk, a nejmladší Vláďa. Oba hoši odešli z domu někam do kraje. Slávinka žila dlouho v rodném domku, než se odstěhovala do Dubu. Do Javorníka přicházívala na schůzky přítelkyň, již starých dam. Říkalo se o ní, že o lidech z celého Podještědí ví všechno. Jen je velká škoda, že to nikdo nezapsal.

Na obrázku Čihákova stavení je v dálce vidět Ještěd.

Při úvozu, který se táhnul od domu Čihákových podél lesa směrem k Modlibohovu, se nacházelo několik stavení osady zvané **Strašky**. Děti odtud chodily do naší školy. Po měkké travnaté pěšině provoněné mateřídouškou. Horka, Světlá s jejím kostelíčkem a za ní hradba hor je provázely na jejich každodenní pouti.

K našemu Javorníku patřily ještě některé osady na opačné straně obce. Od javornických velkých statků se polní cestou šlo do **Bláta**, což byly jen dvě chalupy bratří Jáčů. O něco výše nad Blátem, podél strmé cesty vedoucí vzhůru na kopec Vápenice, byl v prudké stráni **Padouchov**. Tyhle dvě osady se táhly od úpatí hor až na samý jejich hřeben. Majitelé těchto domků měli svá pole a políčka na příkrých svazích a stráních. Tady pěstovali tihle hospodáři oves, brambory, řepu. Svahy hor byly krásně obdělané, nikde žádná divočina. A co se nedalo obdělat, spásly krávy. Když byl za války čas od času školou vyslán některý z žáků s červenou zaplombovanou kasičkou vybírat peníze na Winterhilfe, ani obyvatelé těchto Bohem zapomenutých končin nebyli opomenuti. Když pan učitel získával dobrovolníky, kteří do oněch vzdálených výšin polezou, zájem býval veliký. Byl to výlet na celý vyučovací den. K Javorníku patřily ještě **Domoslavice** při silnici pod Prosečí.

Silnice od Čiháků směrem k Českému Dubu nás dovede na místo, kterému se říkalo **Štrausův kopeček**. Je to místo zlomové. Končí jím krajina, jíž vévodí Ještěd. Odtud se ještě můžeme podívat na Světlou a její kostelík, při další cestě k Dubu se nám ale tenhle kraj ztratí z očí. Silnice se otevře do krajiny poněkud teplejší, přikloněné k jihu. Tady, na Štrauzáku,

nějak podivně vál vítr, a tak se v těch místech v zimě tvořily na silnici mohutné závěje. Stalo se, že jsme tudy ani nemohli projít do školy (po válce jsme totiž chodili do měšťanky do Českého Dubu). Museli jsme počkat, dokud místní muži neproházeli tou hromadou sněhu cestu.

Na svahu příkloněném k Dubu bylo několik stavení. Ze Štrausova kopečku travnatou cestou vpravo do mírného svahu vedla cesta k domku **Kotkových**. I oni byli naši příbuzní. Starý pán byl strýc mého tatínka. Na tetu Bětušku se pamatuju, na jejího muže Josefa už ne.

O pomlázce jsme chodily, my děti, koledovat i tam. „Přišla jsem k vám na pomlázku, milá tetičko, abyste nám darovala jedno vajíčko...“ Jednou mi dala teta Bětuška velikou marcipánovou pannu. Byl na ní krásný barevný obrázek. Jenže už si na ní předtím smlsly myši. A tak ta krása skončila ve sněhu v příkopu u silnice. Domek Kotkových po válce vyhořel. Nic po něm nezůstalo.

Nad Bětuškou v domku u lesa bydleli **Machovi**. Nikdy jsem u nich nebyla, nic o nich nevím. Dnes tam stojí výstavný statek, kde chovají koně. Je odsud nádherný rozhled do kraje, směrem k Dubu.

Půjdeme-li ze Štrausova kopečku dolů po silnici, hned při ní vpravo stojí **statek Štrausův**. Dům je podobný statku Šrýtrovu a Škodovu. Bylo to také docela honosné hospodářské stavení z počátku dvacátého století.

Většina jeho polí se rozkládala hned poblíž statku, část polí pak byla mezi lesy v místě směrem k Proseči. Tomu místu se říkalo Voučín. Právě tady v jednom nepříznivém mokrému roce celé pole pšenice vzrostlo, to jest vyklíčilo ještě v panácích. Vím to, protože maminka chodila pracovat na pole i ke Štrausům a já jsem tam za ní někdy chodívala.

Na Voučíně, tam, kde dřív bývala pečlivě obdělávaná pole, se v dnešní době prosazuje les. A cesta, kterou dřív jezdili muži na kole za prací až do Hodkovic? Kdo po ní půjde z Javorníka třeba do Domoslavic či Vlčetína? Kromě zbloudilých turistů už nemá, komu by sloužila.

U domu Štrausových se otočím a vracím se zpět k Javorníku. Po silnici, zpátky „domů“. Cestou z kopečka se dívám na Ještěd a Světlou. Potichoučku si říkám slova písně „Můj rodný kraj, tam kde každý kámen, každý strom u cesty znám“. Líbezný domove, domove z časů starých pořádků, šťastného času tetiček a strýčků. Zatím ještě jsi. V paměti nemnohých stále týž...

Abecední rejstřík

Čermákovi (švec)	43
Čihákovi.....	45
Gábina (teta Gábina Havlíková)	24
Havlíkovi (Jandíkovi)	15
Hnízdilovi.....	33
Hnízdilovi (Frnckovi).....	42
<i>Horka</i> (kopec)	38
<i>hospoda</i>	28
Hudcovi (Štěpánovi)	21
Jáčovi (Mikusovi)	3
Kolomazníkovi (Klempířovi)	11
Kotkovi (Krejčíkovi).....	30
Kotkovi (Martinovi)	12
Kotkovi (u Martinů)	20
Kotkovi (Miňákovi)	15
Kotkovi (teta Bětuška)	47
Kotkovi (Venca Kotek)	32
<i>kříž</i>	10
Kučerovi (Honzejkovi)	26
Lankovi.....	23
Machovi.....	47
Najhajzrovi.....	19
Paní Pelantová.....	9
Pavlovi (Fejdrovi, Horka).....	42
Pavlovi (Jirkovi)	5
Pavlovi (Proutkovi)	19
Pavlovi (Rozkovcovi).....	17
Pluhařovi (Rozkovcovi)	7
<i>pomníček padlým</i>	38

Poplužníkoví.....	42
<i>pumpa</i>	16
Rozkovcovi (Honzovi)	17
Rybářovi.....	43
Slukovi (Caforkovi).....	2
Slukovi (Hliňákovi)	41
Slukovi (Rajknechtovi).....	45
Stejskalovi (Armoráčkoví)	26
<i>Strašky</i>	46
Škodovi (Horka)	43
Škodovi (statek)	3
Škodovi (vila)	33
<i>škola</i>	34
Šrýtrovi (Šiškoví)	5
Štrausovi.....	47
Truhlářovi.....	44
Tvrzníkoví.....	31
Tvrzníkoví (vdova Tvrzníková)	27
Vajsejtlův (u Moravanky)	31
Vanerovi (u Náveských)	24
Zůnovi.....	30
<i>zvonička</i>	4

Jiřinka a Standa

